

Сикофанти за роботою.

Разом з тим, як реакція опановує все навкруги, реакційна преса все вище підіймає голову і сміливіше поводить себе. Перше вся її увага була звернута на те, щоб подужати визвольний рух і як Державна Дума була найвиднішим здобутком того руху, то найбільше сліпої злості та непримиренної ворожнечі з реакційного табору падало на неї. Що-дня, що-години вона колола очі реакціонерам; мов бугаї на червоне, кидалися вони на народне заступництво і без упину товкли своє Carthago deland est. І за цією „роботою“ їм ніколи було оглядатися на де-які інші сторони визвольного руху і вони часто минали їх без уваги, тільки від часу до часу пінячись од, злості на все, що йшло на перекир їхнім бажанням.

Та от Картаген зруйновано. Видимого ворога не стало, на якийсь час він зійшов з очей. Реакція покріпилась на силах і навіть на майбутність забезпечила собі позиції законом 3 червня. Одягла реакціонерам од серця їхня найперша турбота і стала їм вільна рука вдарити на тих ворогів своїх, яким поперед не можна було всієї уваги присвятити. Знов почалося завзяте цькування всього, що муляє очі реакції й не дає їй спокійно панувати на знедоленій землі, серед з'убоженного та зголоднілого народу...

Український національний рух раз-у-раз був немов більмом на оці всім прихильникам темноти й неправди,—і це легко зрозуміти, як що взяти на увагу головніші прикмети цього руху. Як нація мужицька, позбавлена тієї вищої плів-

ки, що має власні класові інтереси, опрічні від інтересів широких мас народніх, українська нація в особах свідомих заступників національного свого організму виносила на верх тільки щирих прихильників широкого демократизму, борців за народ та його потреби. Як нація недержавна, як нація, проти якої йшов увесь централістичний механізм російського державного життя, українська нація повинна була виділяти з межі себе протестантів і проти того надмірного централізму. Демократизм та автономизм з широкою толерантністю до інших націй, це дві найголовніші риси, що позначили собою свідомий український рух на цілому протязі його історії й більш або менш вразно виявлялися в практичній діяльності його діячів. Демократизм та автономизм—неминуча умова дійсно користної праці для українського народу, raison d'être українського руху. Свідомо чи несвідомо, а українські діячі мусіли бути демократами й автономістами, бо інакше їм не було б ґрунту під ногами, інакше вони мусіли-б зрадницьким чином переходити до тих сусідів, що могли кохати у себе аристократизм та централізм. Багато українців туди й переходило, а хто лишався на рідному ґрунті, той тим самим уже мусів перейматися програмою, що з того ґрунту органічно виростала, і змагатися проти ворожих їй напрямів. Під прапором українства не можливо проповідувати щось таке, що не приє інтересам народу, бо така проповідь силою самих обставин була-б засуджена на смерть, не знаходячи собі спочуття серед широких кругів української людности. Теорії аристократизма

й централізма не можуть мати успіху серед свідомих українців і прихильникам цих теорій нічого шукати серед них собі adeptів, бо для них нема тут ні коріння, ні потрібних традицій, ні інших сприятливих обставин, і пересажені на український ґрунт, прищеплені до українського ґрунту, вони фатально засуджені були на посихання.

Цим можна пояснити відносини до українського питання тих або інших громадсько-політичних напрямів. Ті напрями, що ставляться вороже проти демократизму й децентралізації та широкої національної толерантності, мусять бути ворогами й українського руху. Вони зосім справедливо оцінюють політичне становище і серед свідомого українства навіть не пробують шукати собі союзників. Навпаки, звідси, з тих реакційних кругів виходили самі найзапекліші вороги українства, що завдавали йому безмірної шкоди та тяжких страт, і в українській демократії, яка народилося в процесі боротьби за національну індивідуальність та кращі форми державного життя, реакціонери прочували ворогів собі навіть тоді, коли український рух тільки—но ще починався. Щоб убити майбутнього ворога, задушити його ще в сповиточку, реакціонери ніяких заходів не цуралися; нечуваний віде в світі замах на найкращий духовний скарб кожного народу—його мову та письменство—вони висунули були як перший спосіб боротьби. Правда, ця людська операція—вирізати язик цілому народові—не довела до тих наслідків, яких сподівалися реакціонери, хіба що допомагала в процесі боротьби за ієтно-

вання краще й певніше визначати ті форми громадсько-державного ладу, за яких би згадані операції зробилися більш неможливими. Коли в Росії прокинувся визвольний рух, то свідоме українство виступило з певною і ясною програмою національних домаганнів і, ділячись в середині на партії з неоднаковими завданнями та способами боротьби, вже ж таки разом і міцно держалося згаданих основ свого національного руху—демократизму й автономизму. Не диво, що люде, які основними рисами свого політичного скредо виставляють безоглядне панування 130,000 „кривдників“ над сотнею мільйонів „кривдників“ та безборонне висмокткування централістичним науком усіх народів держави, що ці люде повинні були виступити проти українського руху в його цілому, не розбіраючись в тих партіях, на які поділилося свідоме українське громадянство. Виступи ці, то затихаючи, то дужче розгораючись, останніми часами прибрали вигляд форменого походу проти українства. Перше обізвалося, здається, „Новое Время“, тоді „Московскія Вѣдомости“, тоді—і завзятіше, за всіх—„Кієвлянинъ“,—словом, як у тій московській: казці дѣдка за рѣпеу, бабка за дѣдку“ і т. д.—всі вони силкуються з корінем вирвати зненависну „рѣпку“, український рух. Надимаючись тягнуть вони з усієї сили; иноді вриваючись, разом усі падають і заплутуються у власних не дуже то мудрих хитруваннях, але встають і знов тягнуть, тянуть...

Кажуть, що слова „rogrom“ та „пагаїка“ увійшли тепер у всі чужоземні мови в західній Європі,—і це не диво,

бо російська дійсність подбала добре, щоб спопуляризувати і ці слова і той зміст, що в їх заховано. Якби російська реакційна преса була хоч трохи на Заході популярніша, то вона, безперечно, збагатила б словарь європейських мов ще двома словами: „brehnia“ та „donos“. Способи, що кваліфікуються отсими двома словами, безперечно найдужча зброя в арсеналі наших реакціонерів і нею вони орудують так широко, що буквально ні однієї статі по реакційних виданнях не знайдеш, де б не було вилито цілих цєбрів самої найдодвертнішої брехні і в додатку не уквітчано її самим найбезсоромнішим доносом. По-за цим таке вбожество думки і навіть висловів, що просто дивуєшся, як таки у цих людей і на стільки розуму й хисту не вистарчає, щоб хоч надати своїм мерзенним заходам якісь пристойніші форми. Мені вже доводилось на іншому місці зазначати, що вся їхня аргументація складається звичайно з того, що до тез поступового громадянства вони доточують своє „ні“ і вкривши оце голе заперечення власними вигадками, воюють з вітряками, вигаданими феноменальним неуктвом, брудною фантазією та іншими виплодами морального каліцтва. На зразок спіюся тут коло двох—трьох епізодів з того походу проти українства, що скінчився останніми часами на сторінках реакційної „російської преси“.

Ось д. Т. Ф., що рук не повладаючи азартно воює на сторінках „Кієвлянина“ з вітряками, яких слухняно понаставляла його власна фантазія. Що він там писав, що вигадував на українство—хай Господь Бог йому прощає і того мотлоху

ворушити я не буду, але останніми часами він починає вже наче перемогу святкувати бити в бубон і сурмити в сурми з тієї втіхи, що подужав зненависне українство. Він, що ступня без підморгування, а то й одвертого доносу ступити не може, він дорікає українцям нещирістю („Неискренность г.г. українських сепаратистовъ“, Київлянинъ, № 210). „Київскія Вѣсти“ недавно висміяли були повсякчасне голосіння цього „широго“ добродія про український сепаратизм і от розпалилася душа добродієва. Взявшись чваньковито у боки, він вичитує згаданій газеті нотацію за те, що, мовляв, його доказів проти українства вона не збила, а обмежилася „голословнимъ утвердженнямъ“; він ніби дивується, що „Київскія Вѣсти“ виявили „полную неосвѣдомленность въ литературѣ современнаго украинскаго движенія“. Нотація „звучить гордо“, але вся штука в тому, що автор її на всьому досить широкому просторі своїх водою розведених статей ні одного доказу проти українства не дав, обмежуючись на самих історичних викриках про сепаратизм та ще хіба згадуючи всусе, де треба де й не треба, ймення проф. Грушевського. А що до „освѣдомленности“ д. Т. Ф., то ось її новий зразок. „Если, — днають його переможні сурми, — нашъ опонентъ потрудится заглянуть въ нѣкоторыя галицкія „українскія“ газети (якь „Діло“, „Русланъ“ и др.), то найдеть въ нихъ не мало статей на ту тему, что „українскій“ народъ, раскинувшись отъ Карпатъ до Кавказа, долженъ де стремиться къ созданію своего государства „українской“ республики безъ

попа, пана и хлопа“. Я не знаю, чи заглядав опонент д. Т. Ф. в згадані газети, але що ця щира душа, їх у вічі не бачила, або принаймні не читала, або читавши розуміла все навиворіт—за те ручуся. Де ж пак—нешасний клерикально-консервативний „Руслан“ обертається під його „ширим“ пером у завзятого проповідника республіки, а помірковане з шовіністичним одтінком „Діло“ в прихильника соціальної революції!.. От така штука зветься у „Київлянинъ“ щирістю. Щирість це, може, хіба через те, що з-по-за неї раз-у-раз вовчий зуб вищиряється навіть тоді, коли свої сліди лисичим хвостом замітає...

Або от іще другий „столпъ и утверждение київлянской истины“—д. Савенко. У кого вистарчило снаги і терпцю прочитати хоч одну його статю, той знає, що цей стовп не тільки пороку не вигідає, але ледве-ледве може кілька слів до купи стулити, та й то вони у його, мов ті зайці по чистому полі часто на всі боки розбігаються, що й не спіймаєш одразу, чого йому треба. А проте цей скорбний главою каліка туди ж на вигадки пускається. В ч. 213 „Київлянина“ він ставить питання: „совмѣстимъ ли націонализмъ съ социализмомъ“, потім вигідає з власної вбогої голови, що „большинство нашихъ українофиловъ—соціал-демократи“, потім приточує до цього гурту зовсім не українську „Спілку“, що ніби то „вопить“: „голодранці усього світа, збирайтеся до купи“, *) і

*) До речі, „голодранці“ в „Київлянинъ“ починають, здається, грати вже ролю колишньої „закавки“, що сам же „Київлянинъ“ і вигідав, але притулив був до покійного Ста-

наколотивши гороху з капустою, нарешті переможно б'є в бубон: „Боже, какъ безталанно какъ безпросвѣтно туло українофильство!“

Боже, який стовп! який ^{ідеальний} чудовий стовп! ^{що ні скити ти його, ні вкопнути!}

До стовпів говорити—усе одно що об стінку горохом бити: одскакуватиме. Тим то я не ворухитиму більш брудних сторінок „Київлянина“ та інших таких органів. Ми з ними говоримо різними мовами і навіть способи аргументації у пас супротивлежні: те, що для нас чорне, їм білим здається, і навпаки. Досить було б зазначити самий факт завзятого уїдання реакційних стовпів та й обминути їх, як би цей новітній похід не мав де-якої аналогії з фактами нашого недавнього минулого.

В V книжці „України“ надруковано прецікавий документ, що кидає ясне світло на те, як повстав знаменитий указ 1876 року про знищення українського письменства,—в яких нетрях та пуццях людської душі могла зародитись думка про це, якими способами, плазуючи й закрадаючись, вона потроху-помалу таки доскочила була свого. Страшна, огидна картина проходить перед нашими очима,—картина, на якій не знаєш, чому дивуватись більше: чи безмежному цинізму отих „спасителів отечества“, чи їхньому неуцтву, чи нечуваній брехливості, чи безсоромному сикофанству, що зробилося звичайною якоюсь професією у цих добродіїв. Усіма сторонами це такий розкішний букет духового занепаду

рицького, поки аж на суді з д. Александровським історія з „закавкою“ не вияснилась.

та гнилизни, до якого, здається, нічого додавати; це така чудова ілюстрація до того „міра мерзоти и запустѣнія“, яку чи й знайти другу навіть в історії нашої на такі події занадто багатой, бюрократії. І от, розглядаючи в світлі цієї історичної картини новітні заходи на згубу українства наших реакціонерів, не важко доглядітись, що вони до самих найдрібніших деталей наслідують тайного совітника Юзефовича, що ні одного штриха нового не поклали вони на згадану картину, як і не занехаяли ні одного старого. Те ж саме перебривання фактів, ті ж вигадки, те ж неуцтво і—доноси, доноси, та й ще доноси, без кінця і краю доноси. Історія може й не повторюється, але сикофанти й предателі, очевидно, завжди бувають однакові і не може бути ніякого сумніву, що вони дуже не від того, щоб і історію однаковою на всі віки зробити. З цього погляду останній похід наших професіоналів-сикофантів набірає великої симптоматичної ваги, як показчик того, на що важать реакціонери, що до українства. Певне в їх сикофантських головах носяться вже честолюбні думки про титул „спасителів отечества“, а може й більш реальні сподівання на те, що на їхні заслуги звернуть увагу „там“ і покличуть; певне образ тайного совітника Юзефовича встає з могили й надихає їх на все більшу злість проти українського народу; певне дата „1876 рік“ сяє в їхній уяві принадним ореолом і, мов метелики на вогонь, злітаються вони до „патріотичної“ праці й їм сниться, що назад повертається колесо історії. І нехай, працюють, нехай до-

кладають рух сикофанти: історія, що не завжди по їхньому загаду танцює, назначить їм, певна річ, ті титули, яких вони своєю працею дійсно заслужили, як назначила вже тайному совітникові Юзефовичу. Що доноси їхні ще не увітчано лаврами—то дарма: толците і отверзется вам. А поки що ось вам потіха і розвага, панове публіцисти з „Київлянина“. Як що вірити французькому прислів'ю, то нема такої на розум убогої людини, перед якою б не біла поклонів іще більш убога. На вас це прислів'я цілком справдилося: д. Т. Ф. розбиває лоба перед галицькими вбогими—Марковим з компанією, викликаючи їм на сторінках „Київлянина“ голосну „честь и славу“; перед добродієм Т. Ф. розбиває лоба д. Савенко. Я не знаю, чи б'є хто поклони й перед д. Савенком, але з тону його „Замѣтокъ“ бачу, що поклонів і титулу „спасителя отечества“ йому страх кортить, і не тільки проти цього нічого не маю, а навіть кажу: пошли йому, Боже!.. Так от, поки ваші доноси своє зроблять, поки вас „там“ заважуть і покличуть „на чреду служенія“—ви можете гратися собі в поклони та взаїмні компліменти, немов у довгої лози один через одного перескакуючи: і приємно це та й час дождання не таким довгим здаватиметься...

Сергій ефремов.